

עומקא דפרשה

- שער הציון
- כרמי עין גדי
- יין נסכים בקידוש
- נסכים שנמאז
- מלחמתה של תורה

- מצות נסכים במזבח
- קדושת נסכים בזבח פסול
- נסכים כדורון
- אשה וריח ניהוח
- תפילין בק"ש כנסכים

פר' שלח - בענין נסכים
בס"ד ערש"ק ט"ז סיון תשע"א

קדושת הנסכים בזבח פסול

הרב משה רפפורט

איתא במנחות (עט.) אמר זעירי אין הנסכים מתקדשים אלא בשחיטת הזבח. ונחלקו הראשונים על איזו קדושה דיבר זעירי. לדעת רש"י מתקדשים בשחיטה לענין שנפסלים בלינו וביוצא, ולדעת תוס' לענין לינה מתקדש כשניתן בכלי שרת, וזעירי דיבר לענין שנעשו הנסכים קבועים לקרבן שנשחט עליהם ואי אפשר לשנותם לקרבן אחר.

ובסוגיא שם הובא דברי המשנה שאם נמצא הזבח פסול יקרבו הנסכים עם זבח אחר שבא באותו שעה, ומקשי ע"ד זעירי מאי לאו דאיפסל בשחיטה [וקשה על זעירי] לא דאיפסל בזריקה. וברש"י שם בפי' א' כתב שאם נפסל הזבח בשחיטה נפסלו הנסכים עמו לזעירי ואינם קרבים עם קרבן אחר, ומשני לא דאיפסל בזריקה [וכבר נגמרה קדושתו בשחיטה הכשרה]. והנה בהמשך הסוגיא אמרו שמה שאפשר לשנות הנסכים לזבח אחר הוא תנאי ב"ד שמתנים אם הורצה הורצה ואם לאו יקרבו עם זבח אחר. ומבואר שם שמתנין שיתקדש עם זבח אחר ולא מתנים להוציאו לחולין. וזוהי יש לבאר את ד' רש"י דבנפסל בזריקה יש תנאי ב"ד אבל בנפסל בשחיטה אין תנאי ב"ד שהרי אם אין השחיטה מקדשת הרי הוא יוצא לחולין.

והנה לעיל (טו:) נחלקו ר"מ וחכמים בפיגל את הזבח אם נתפגלו נסכים או לא נתפגלו ומסיק שם דטעמיה דר"מ משום דהוקבעו [הנסכים] כלחמי תודה, דכמו ל"ת הוקבעו בשחיטה ואם נתפגלו הזבח נתפגלו גם הם כך נסכים ס"ל לר"מ שהוא גוף הזבח. ובפשוטו רבנן ס"ל דהנסכים לא נקבעים כלל בזבח. וכ"כ התוס' והטעם משום דטעמיהו דרבנן הוא ממה שיכול לשנות את הנסכים לזבח אחר. וכתבו שם תוס' דבא דאיתא בסוגיא (עט:) דלב ב"ד מתנה זהו דוקא אליבא דר"מ, אבל בדעת רש"י לא משמע כן, ועוד קשה ע"ד רש"י שהבאנו דס"ל דבשחיטה פסולה נפסלו הנסכים והיאך אפשר לומר כן אליבא דרבנן, ורש"י לא ביאר דכותב זאת אליבא דר"מ.

והנראה בדעת רש"י ז"ל דס"ל דגם לרבנן יש זיקה בין הנסכים לזבח ע"י השחיטה דקדושת הנסכים "כגופא דזיבחא" אבל לרבנן יש רק "זיקה" שאי אפשר לשנות לזבח אחר.

ולכן צריך לב ב"ד מתנה, שאם לא יתנו שיתקדש על זבח אחר לא יוכלו לנסך את הנסכים שהזבח שלהם נפסל, שהרי הם זקוקים לקרבן זה, אבל קשה מה הוכיחו חכמים (לעיל טו:) מדאפשר לשנות לזבח אחר שאין הנסכים מתפגלים הרי לדעת רש"י אי לאו שב"ד מתנה באמת אי אפשר לשנותו למנחה אחרת משום דגופה דמנחה הוא, וי"ל דלרש"י כל הסוגיא היא אליבא דרבנן, והוכיחו דרק בנסכים שאינם גופה דמנחה אפשר להתנות, אבל אליבא דר"מ שהם גופא דזיבחא א"א להתנות וכשמן של מנחה.

אבל לדעת תוס' קדושת הנסכים ליפסל בלינה היא בקידושו בכלי שרת, ולכן פירשו בדברי זעירי הם על קביעות הנסכים לזבח, ולכן העמידו את הסוגיא כר"מ, אבל לרבנן אין השחיטה פועלת כלום בנסכים ואין זיקה בין הקרבן נסכים ומשנים לזבח אחר בלא תנאי ב"ד, וצ"ל דר"מ מחלק בין שמן דמנחה שהוא גוף המנחה ממש לבין נסכים שאינם כגוף הקרבן לגמרי.

בגדר מצות נסכים במזבח ובשיתין

הרב מרדכי א. וייסמן

בסוכה דף מח. איתא שהיה על המזבח שני ספלים של כסף [ולר' יהודה של סיד הינ] אחד לניסוך היין ואחד לניסוך המים, ומנוקבין כמין שני חוטמין דקים. ופירש"י דבכל כלי היה חוטם אחד, ונקב בכל חוטם, והכהן מערה בפי הספלים, והנסכים מקלחין ויורדין דרך החוטמין על גב המזבח, ובמזבח היה נקב שבו היין והמים יורדין לשיתין של המזבח שהיו עמוקים וחלולים מאוד.

ובתוד"ה כמין חוטמין, הקשו על פירש"י וזו תימה גדולה מנין לו כל אותו הענין שמחוטם של הספלים מקלח על גב המזבח ומשם לנקב המזבח ומשם לשיתין דלמא מנקב הספלים יורדין לשיתין וכו' ע"ש עוד.

ויתכן לומר בזה, דהנה בסוכה שם מט: איתא, נסכים בתחילה מועלין בהן ירדו לשיתין אין מועלין בהן משום שנעשו מצותן, מבואר דהמצות ניסוך הוא שכינסו לשיתין, ואז מיד נעשית מצותן, אמנם יתכן דלא סגי שינתסכו רק לשיתין אלא בעינן שיהיה הניסוך תחילה על המזבח ומשם ירדו לשיתין.

וקצת ראיה מהא דתנן שם (מח:) שפעם אחת ניסך צדוקי אחד את המים על גבי רגליו, לפי שאין הצדוקין מודים בניסוך המים, ולכאורה למה היה צריך לנסך ע"ג רגליו, שינסך על המזבח שלא בשיתין ולא יתקיים מצות הניסוך, וע"כ משום דהמצות ניסוך הוא ע"ג המזבח ומשם יורד לשיתין, ולכן ניסך ע"ג רגליו, ועל זה נתבטל מצות הניסוך. [ואולי יש לדחות דאף אם המצוה הוא מעשה ניסוך בשיתין, מ"מ אולי גם אם ניסך ע"ג המזבח יורד בסוף לשיתין, מתקיים בזה מצות ניסוך ויל"ע].

ועי' רמב"ם פ"ב ממעשה הקרבנות ה"א שכתב דיוצק את הנסכים על היסוד והוא יורד לשיתין, והראב"ד השיג שהרי לא היה יוצק על היסוד שלא בספל וע"ש בנו"כ מש"כ בזה. אבל עדיין צ"ב, דאי נימא דהמצוה היא לנסך בשיתין, א"כ לכתחילה אמאי מנסך ע"ג היסוד ומשם לשיתין מנסך מיד לתוך השיתין, אלא משמע שלכתחילה הדין ניסוך הוא ע"ג המזבח ומשם יורד לשיתין.

והנה התוס' שם מ"ח. ד"ה שני ספלים הוכיחו דהספלים היו מחוברים למזבח בסיד והיו נחשבי כגופו של מזבח ע"ש. אמנם עי' ריטב"א שם סוד"ה והא דתנן, בדעת רש"י שהספלים לא היו מחוברין למזבח.

ומעתה י"ל שזהו גם שורש מחלוקת רש"י ותוס' (לעיל) אם הנסכים ירדו מספלים למזבח ומשם לשיתין, או שירדו מיד לשיתין. דהרי נתבאר דלכו"ע לכתחילה בעינן ניסוך ע"ג המזבח ומשם לשיתין, וא"כ י"ל דלתוס' שסוברים דהספלים מחוברים למזבח והוו כגופו של מזבח, א"כ הרי מיד כשניסך לספלים נתקיים הדין ניסוך ע"ג המזבח, ושפיר ירדו מיד לשיתין, אבל לרש"י שלא היו הספלים מחוברים למזבח, א"כ הרי בניסוך לספלים עדיין לא נתקיים הדין ניסוך ע"ג המזבח, ולכן היה צריך לנסך עם הספלים ע"ג המזבח, ורק אח"כ היה יורד לשיתין שו"מ כעין דברינו בערוך לנר מח: בתוד"ה כמין חוטמין, וע"ש שהוכיח מהגמ' מט: אמר ר"ל בזמן שמנסכים יין ע"ג המזבח פוקקין את השיתין וכו', הרי מבואר שבתחילה היה צף ע"ג המזבח קודם שירד לשיתין, ע"ש שהאר"י.

גליון זה נתרם ע"י החפץ בעילום שמו לרגל הולדת בתו שתחי' יה"ר שיזכה לרוות נחת ממנה ומכל יוצ"ח

נסכים – דורון להשי"ת

הרב משה עזריאל נויפלד

בפסוק כי תבאו אל ארץ מושבותיכם אשר אני נתן לכם, ועשיתם אשה לה' עולה וגו', ויין לנסך וגו' (ט"ו, ב' ג' ה') ואיתא במד"ר (פרשה י"א, א') בסוף הפיסוקא מה האב נותן לבנו נסכים כך הקב"ה עשה לישראל, ואתן לך ארץ חמדה, ומה הבן חייב להיות מעלה לאביו דורון כך אמר הקב"ה לישראל כי תבואו אל ארץ וגו' ועשיתם עולה לה'.

והביאור דזה אינו חייב רק דרך מתנה לבן, א"כ הבן חייב לעלות לו דורון כנגדו (ח' הרד"ל) ואין הדורון רק העולה שהוא דורון אלא גם הנסכים הם דורון כמבואר בהמשך במדרש שנכתוב לקמיה. והיינו משום שהקב"ה נתן לנו למתנה הארץ חמדה ארץ ישראל אנחנו חייבים להביא לפניו דורון שהיא הקרבן והדורון מתבטא ביותר ע"י הנסכים.

ובמדרש בהמשך (ב') כך פתח ר' תנחומא וכו' זאת הפרשה של נסכים שנאמר או לאיל תעשה מנחה ויין לנסך חצי ההין ומכאן ואילך והיה באכלכם מלחם הארץ, ראשית עריסותיכם חלה תרימו וגו', הרי חלה למטה ונסכים למעלה, לפיכך פתח ר' חנינא לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך מהו כי כבר רצה האלקים את מעשיך, אכול בשמחה לחמך זו פרשת חלה ושתה בלב טוב יינך זו פרשת נסכים מהו כי כבר רצה וגו' זו הכנסת ישראל לארץ שנאמר כי תבואו אל הארץ ע"כ.

ומבאר המהר"א (פי' על המדרש) שזה רמוז על הקודם שיביא דורון לרצות, ע"ז דורש על זמן שהלכו ישראל לכנוס לא"י שנצטוו להקריב עולה לדורון עם נסכים על טובת הארץ תבואתה ופריה, ומהלחם יתנו חלה אז ירצה אלקים את מעשיהם ויאכלו תמיד את תבואת הארץ. ויביאו עולה ונסכים לדורון אז יינם שישתו יינם.

והמבואר מכל זה שצויה הקב"ה שכלל ישראל יביאו לו דורון בהכנס לא"י הודאה על שנתן להם במתנה הארץ ותבואתה ופירותיה. ונראה דאין זה רק פעם אחד כשכנסו לארץ אלא כל פעם שמקריבים קרבן צריך להבין שזה דורון על הטובה שעושה הקב"ה.

והנה בגמ' קידושין (ל"ז:) וכן בספרי מביא שיטת רבי ישמעאל דס"ל דלא נתחייבו בקרבן יחיד בנסכים אלא משנכנסו לא"י ובמדבר נתחייבו רק בקרבן ציבור (ע"י רמב"ן עה"ת ובתורה תמימה) וגם מבואר בגמ' מנחות (צ"א:) שעל קרבן חטאת ואשם ובכור ומעשר ופסח אין נסכים כיון שצריך להיות נדר או נדבה, ורק התחייבו על קרבן עולה ושלמים של בהמה בין בציבור ובין יחיד (ע' רמב"ם מהל' מעשה"ק פ"ב ה"ב, ג').

ונראה לומר דכיון דנסכים הוא דורון להקב"ה דהיינו שצויה הקב"ה להביא לפניו הדורון ובקרבן ציבור זה משום חובה שצריך להודות להקב"ה על הטוב, וכן בקרבן יחיד הדין כן ובפרט כפי שביאר המדרש שזה דורון להשי"ת על טובת הארץ ומש"ה ס"ל לר"י דלא נתחייבו לפני כניסתם לארץ בקרבן יחיד, ורק בקרבן ציבור שהקרבנות כולם מגיעים לדורון להשי"ת קרבן תמיד בכל יום הקרבנות של המועדות צריך להוסיף הנסכים, ורק חטאת וכו' שזה חובה מדין אחר לא צריך נסכים.

והנה בספרנו (ט', ד') עמ"ש בתורה לעשות ריח ניחוח וגו' כתב וז"ל הנה עד העגל היה הקרבן ריח ניחוח בזולת מנחה ונסכים כענין בהבל ובנח ובאברהם וכו', ובחטאם בעגל הצריך מנחה ונסכים לעולת התמיד שהיא קרבן ציבור. ומאז שחטאו במרגלים הצריך מנחה ונסכים להכשיר גם קרבן יחיד.

והגה"צ רבי ירוחם זצ"ל (דעת תורה פ' שלח ביאורים) מבאר דכיון שחטאו היה כבר חסרון בריח ניחוח כולו לה' וא"כ לא היה מספיק רק בקרבן לבד והיו צריכים להוסיף גם נסכים ע"ש.

ובגמ' בברכות (יד) איתא כל הקורא ק"ש בלא תפילין א"ר יוחנן כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים ופי' רש"י דאף זה הקורא ואינו מניח תפילין אינו גומר את המצוה. וברבינו יונה מבואר שק"ש זה שמקבל עליו עול מלכות שמים וכל הענין של תפילין הוא עול מלכות שמים כמבואר שם בהמשך א"כ אם מקבל עליו עול מלכות שמים ואינו מניח תפילין אין המצוה נעשית בשלמות וחסר בעיקר הענין.

וכפי שמדמיין לקרבן ונסכים (ע"ש תוס' ורש"י) א"כ לכאן מבואר שגם הנסכים הוא הדבר שמבטא בעיקר הדורון יותר מהקרבן שאם הקריב קרבן בלי נסכים היינו שרוצה להביא דורון ואינו מביא השלמת הדורון חסר בכל.

ומבואר דכדי שיהיה ריח ניחוח שיבטא האדם הדורון והתודה להשי"ת צריך הנסכים שהם מראים על כל ענייני טובת הארץ שנותן תודה ע"ז ובקרבן לבד חסר בביטוי כמבואר בספרנו ובגמ' ברכות.

והנלמד מכל הנ"ל דהקב"ה נותן לנו בכל עת מתנות יותר מהחייב והחייב עלינו לתת לו דורון, אבל צריך שיבטא הדורון שהוא מתרגש על ידי זה לתת הודאה להשי"ת על רוב הטובה וזה כל עיקר של הנסכים.

יע' במד"ר (א, ב') שמביא שהקב"ה מתרעם על שכלל ישראל לא מתבוננים על הטובה שעשה להם במדבר ולמה בורחים ממנו ולמה לא סומכים עליו ע"ש. והחייב בכל עת להתבונן בטובות השי"ת עמנו ולשלוח לו דרונות דהיינו לעשות רצונו בכל עת ולעבודו ולעשות נחת רוח לפניו.

דורון הנסכים בקרבנות אשה וריח ניחוח לה'

הרב יהודה בייב

ענין הנסכים הוא דורון ולכן נתחייבו בזה רק בביתאם לארץ מושבותם כדורון על הארץ שקיבלו וכדאיתא במדרש כאן, ומה"ט לא כל הקרבנות נתחייבו בזה רק קרבנות עולה ושלמים וכדו"לא חטאת וכדו' (ע"י מנחות צ' ע"ב) כי עולה ושלמים באים לרצון וכדאיתא בגמ' חטאת קודמת לעולה מ"ט נכנס פרקליט וריצה בא "דורון" אחריו, ושלמים שיש בהם שלום למקום וכו'.

ומצאנו עוד בענין חילוק הקרבנות שאצל עולה ושלמים כתוב כמה וכמה פעמים לשונות של אשה להשם וריח ניחוח להשם ומשא"כ בחטאת ואשם (מלבד פעם אחת בחטאת יחיד -לעיל ד' ל"א), ולכאורה גם זה הוא מהחילוק הנ"ל דשאנו קרבנות אלו שהם לדורון.

ובזה יבואר מה שמוזכר בפרשת הנסכים כמה פעמים הלשון הנ"ל דאשה לה' וריח ניחוח לה' - בין אצל הקרבנות ובין אצל הנסכים(ע"י רש"י בפסוק י') - שכאמור לשונות אלו הם לשונות של ריצוי ששייכות רק אצל קרבנות דורון ואצל נסכים שבאים לדורון.

ובקרבנות פסח ובכור לא כתוב הלשון אשה לה' וריח ניחוח (מלבד פעם אחת בכור בפר' קרח) ואכן אין בהם הבאת נסכים, אמנם באשם מצורע יש כן חיוב נסכים כיון ואינו בא על חטא וכמש"כ הרמב"ם בפיהמ"ש פ"י(פ"י) דקרבנותיו אין באים על חטא כמו דנזיר, תו"ט שם) ואע"פ שבאשם מצורע אין לשונות אלו.

ובדין קרבן עכו"ם יש נסכים (ונחלקו הראשונים האם הם חובה עליו להביאם או לא, ער"מ פ"ג מעבוה"ק) וק"ק להגיד ששייך בזה ענין של דורון ורצון, ומיהו כבר מצאנו בפרשת אמור באיסור הקרבת בעל מום בקרבן בן נכרשאמר הכתוב "כי משחתם בהם מום בם לא ירצו "לכם" וצ"ע רב.

(ובענין מש"כ על חילוק הלשונות בין הקרבנות יש להוסיף ממה שנתבאר בפרשה זו בפר' ע"ז של ציבור, ולשון הפסוק הוא "וכפר הכהן על כל עדת בני" ונסלח להם כי שגגה היא והם הביאו את קרבנם אשה לה' וחטאתם לפני ה' על שגגתם, והנה לגודל החטא התורה נותנת טעם למה אעפ"כ נסלח להם, וניתן הטעם כי שגגה היא ועוד שהביאו קרבן "אשה לה' [וזה פר העולה וכאמור], ועוד שהביאו חטאת לפני ה' [וזה שעיר החטאת שאצלו לא נאמר אשה רק לה'] (ובתרגום כאן תירגם תיבת "וחטאתם" לא כמו בכל המקומות על שם הקרבן הקרוי חטאת וכאן תירגם "וחובתהון" וצ"ע).

תפילין בק"ש נסכים עם הזבח

הרב יצחק ליסיצין

בברכות יד: אמר עולה כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו, ארחב"א אריו"ח כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים. כ' בשפתי חכמים מדלא קתני "ורחב"א אריו"ח אמר כאילו" משמע דלא לפלוגי אעולה אתא אלא להוסיף. עכ"ל. והנה הקורא ק"ש בלא תפילין פירושו שבשעת ק"ש היה בלי תפילין ולא מהני לזה מה שיניח אח"כ, וצ"ב הדמיון לבלא מנחה ונסכים, דהרי מביא אדם את זבחו היום ונסכיו מיכן ועד י' ימים (זבחים מד).

וי"ל עפמש"כ תוס' ר"ה (ל): דבקרבן ציבור לכתחלה יש להביא נסכים עם הזבח, והיה דמביא אדם זבחו היום ונסכו מכאן עד י' ימים דמשמע דלכתחלה יכול לעשות כן ה"מ בקרבן יחיד. עכ"ד. ובתמורה יד. מיירי בקרבן מוסף ופרש"י בד"ה מנחתם ונסכיהם אפי' בלילה ואפי' מכאן ועד י' ימים ולעולם ובלא נזדמנו לו קא מיירי. עכ"ל. מבואר כתוס' עכ"פ בקרבן ציבור דא"י לכתחלה. עפ"ז י"ל דבברכות בדוקא הביא רש"י פסוקי מנחה ונסכים האמורים בפר' פנחס בקרבן תמיד ומוסף, כי ריו"ח דימה ק"ש בלא תפילין לקרבן ציבור בלי מנחה ונסכים, דמדינא חייבו הכתוב להקריב המנחה עמה, וכשאינו מביאה עם העולה, אע"פ שביאנה אח"כ, לא גמר המצוה כתיקונה, ומ"מ יצא ידי חובתו. כך גם הקורא ק"ש בלא תפילין אע"פ שיניחם אח"כ, ויצא יד"ח ק"ש ויד"ח תפילין, מ"מ לא קיימם כתיקונם. [וע"י רמב"ם פ"ב ממעשה"ק הי"ב שהשוה יחיד לציבור ולא פירש חילוק בין לכתחלה לבדיעבד] ומבואר דמ"מ דס"ל לרמב"ם דהוא לכתחלה גם בק"צ, וא"כ יל"ע איך פירש בגמ' בברכות].

טעם מצות הנסכים

בערכין יא. ילפי דאין אומרים שיר של קרבן אלא על היין, שהוא משמח אלקים ואנשים. ומבואר דדין הנסכים הוא לשמחה בשעת ההקרבה, ועיי' תוס' פסחים סד. "ועיקר שתייה ושמחה היינו בשעת אכילה ודומיא דהכי נמי לגבוה בשעת הקרבת קרבן וכו'".

ועיי' מנחות כ. דס"ד דנסכים שייכים לאימורין דמתקיים עיי' "אכילה ושתייה". ונדהה דשייך לדם דאדברה "כפרה ושמחה", ופירש"י לצורך דם אתו דהכי אורחא לאחר כפרת דם שכיפר על החטא בא היין המשמח אלקים ואנשים, דמי שנתכפר חטאו שמח. והבכור שור כאן כי בפס' "אשה ריח ניחוח לה"; "ותביאו לפני סולת שמן ויין, שהוא ענין ניחוח ושמחה ונדבה". ובמדרש כאן (יז), נדרש הפס' לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב ייך, ייך זה נסכים, עיי' ש.

ועיי' מנחות ו: וסוטה טו. דבחסאת ואשם אין נסכים שלא יהיה קרבנו מהודר. ומבואר דהנסכים הם הידור הקרבן.

כ' הספורנו בפר' (טו,ג), שעד העגל היה הקרבן ריח ניחוח בזולת מנחה ונס' כים, ובחטאם בעגל הצריך מנחה ונסכים לעולת התמיד שהיא קרבן צבור, ומאז שחטאו במרגלים הצריך מנחה ונסכים להכשיר גם קרבן יחיד. ועיי' מ"ש בפר' פנחס עה"פ (כח), עולת תמיד העשויה בהר סיני - קודם העגל שלא היתה צריכה נסכים.

נסכים - יין או גב סולת

כ' הרמב"ם בהל' מעשה הקרבנות פ"ב ה"א - היין והסולת שמביאין עם הקרבן הן הנקראים נסכים. והסולת לבדה נקראת מנחת נסכים. וכ' התו"ט בשקלים (הא), דמה שלא הזכיר שמן לפי שהוא נבלל בסולת.

אמנם בזבחים (פ"ד מ"ג) פי' הרמב"ם שנסכים הם רק יינות, אולם ביאר הענין בהקדמתו למס' מנחות, שכי' "ופעמים קוראים לכולם, כלומר הסולת הבלול והיין, נסכים, דרך אי הקפדה בשמות, לפי שאין חיוב היין בלי הסלת ולא הסלת בלי היין, והם יחד מתכסיס [מנספחין] הקרבן". ועיי' במשנה בש' קלים (פ"ה מ"א) "אחיה על הנסכים", שפי' הר"ב סלתות. ועיי' תו"ט בזבחים (דג), ובמקדש דוד (ר"ט) הוכיח דגם הסולת נקראת נסכים מל' הגמי' במנחות צ. עיי' ש.

הרדב"ז (בהל' מעשה"ק שם) הק' דבשלמא יין נקרא נסכים עיי' שמנסכים אותו אבל סולת למה נקראת נסכים, וביאר דקרא הכי קרי ליה דכתיב בפר' פנחס (כח) ועשירית האיפה וגו' ונסכו רביעית ההין וגו' כמנחת הבקר ונסכנו תעשה, הרי בהדיא דדין סולת קרי נסכו.

והמנ"ח (רצט, ו) כי דמה שבהרבה מקומות נקראת המנחה ג"כ נסכים עם היין, אע"פ שאין המנחה מתנסכת, הוא בלשון מושאל.

עיי' בסמ"ג עשה כפג שכ"היין והשמן שמביאין עם הקרבן הם הנקראים נסכים. [וכ"מ ברש"י מנחות פט. ד"ה מערבין]. אכן יש שהגיהו בסמ"ג (עפ"י הר"מ) סלת במקום שמן, ויל"ע.

מנחת נסכים - סולת או גב יין

הרמב"ם (שם) כתב שהסולת לבדה נקראת מנחת נסכים. וכ"כ הסמ"ג. ופי' בעמק הנצי"ב דר"ל לבדה בלא יין אבל ודאי דהסולת עם שמן. אמנם הרדב"ז (שם) הכריח שהוא ט"ס וצ"ל מנחה סתם, שכשאין עמה יין נקראת בתורה מנחה. ומנחת נסכים היא דוקא כשבאה עם הקרבן, [שאז באה עם יין]. עיי' ש.

ועיי' מנחות קד: מתנדב אדם מנחת נסכים כל יום, ופי' רש"י "סולת שמן ויין", ומבואר דאף יין בכלל מנחת נסכים. ויתכן דההכרח הוא כד' הרדב"ז דשם מנחת נסכים אינו על סולת בלבד.

אך בדעת הרמב"ם כי בחי' הגרי"ז (מנחות מד:) דהדין שמתנדב מנחת נסכים הוא שיכול להביא אפי' סולת לבד, וכך משמע מהנ"ל בפ"ב ה"א "שהסולת לבדה נקראת מנחת נסכים", (ללא הגהת הרדב"ז). וכן דקדק בעמק הנצי"ב על הספרי (שלח א' בהגה"ה) דמנחת סולת הוא סולת בלא יין, וכ' שהרמב"ם חולק על רש"י.

גדר נסכים עם הקרבן

עיי' תוס' מנחות פט: (ד"ה שאם) דנסכים חשיבי כגוף הקרבן משום דקרי' בי למזבת. ומבואר דהם חלק מהקרבן, ובשיעורי עיון התלמוד (קדשים כו) הוכיח כן ממתני' בתמורה (פ"ב) שחייבין באחריות הנסכים משקרב הזבח. ועיי' רש"י תמורה יד סע"א (ד"ה עם הזבח) לגבי נסכים הבאין עם הזבח "קידשן שחיטת הזבח דהוי כי זבח גופיה".

ועיי' תוס' ערכין יא. (ד"ה השיר) דמשמע שאם היה חיוב להביא נסכים יחד עם הקרבן, היו מעכבים אותו, והוכיח מזה בחי' רמ"ד הלוי דשייך עיכוב אע"פ שכבר הוכשר הקרבן שהרי באים אחרי זריקת הדם וכבר נתכפר ותו לא מיפסיל (זבחים כט), ועיי' משום שנחשבים חלק מהקרבן.

שירה בניסוך היין

בערכין יא. ילפי דאין אומרים שירה אלא על היין. ועיי' ברמב"ם בסדר עבודת התמיד (ת"מ ו,ה) ובשעת הניסוך אומרים הלויים בשיר ומכין המשוררין במי' ני ניגון שבמקדש. ומשמע דהשירה בשעת הניסוך ממש, וכן הוכיח במנחת אברהם (מנחות מד:) מהמנ"ח (רצט,ו). אך בחזו"א (תמורה סו"ס לא) משמע דא"צ ביחד.

ומלבד שהשיר תלוי בנסכים, גם הנסכים תלויים בשיר, כמבואר שם בער"כ דלר"מ השיר מעכב את הקרבן, ופי' התוס' דהיינו שמעכב את הנסכים, שאם אין שירה אין ניסוך. וכ' המאירי דמ"מ הנסכים אינם נפסלים, אלא שממתינים ללויים וכלי שיר.

בחי' ר"א"ל (ח"א יג) חקר אם עיקר המחייב של השירה הוא היין, או שהקרבן עצמו טעון שירה אלא שיש תנאי בקיום השירה דנאמרת על היין. והוכיח מהתוס' (הנ"ל) דהמחייב הוא הנסכים עצמן ולא הקרבן, עיי' ש. וכן חקר בחי' ר"ש פסחים (יז) וכ' דהוא פלוג' התוס' והטו"א ברה"ל: אם בקרב"צ אפשר לכתחילה להביא את הנסכים בנפרד.

ובתורת זרעים (בכורים ב,ד) נקט דאינו דין בין אלא המחייב הוא הקרבן, רק דאיכא דין דנאמר דוקא על היין. ועיי' בחי' רמ"ד ערכין יא. ויב. דפשי"ל הכי דהשירה אינה מדיני הניסוך. והאריך בענין הגרי"ז לב' בס' השג"י סי' נא (והוא קונטרס שלם בענין שירה על היין), ועיי' ש' דבזה תליא הספק בגמ' אם נסכים הבאין בפני' טעונים שירה. ועיי' מנחת אברהם מנחות עמי שז. [והאבנ"ז או"ח כו"ד חקר אם השיר מצוה בפני' או הכשר דקרבן, עיי' ש].

מקום ניסוך היין

הרמב"ם (מעשה"ק ב,א) כי ויוצק על היסוד והוא יורד לשיתין. והראב"ד השיג עליו שלא היה יוצק על היסוד אלא בספל של יין שהיה בקרן מערבית דרו' מית. וכ"כ הסמ"ג (קפג). וכ"כ רש"י בפר' (טו,ד).

ופי' הכס"מ דנחלקו בביאור הגמי' בסוכה מח: שני ספלין של כסף היו שם מערבי של מים מזרחי של יין. ודעת הרמב"ם דרק בניסוך של חג היו מנסכין היין בספל זה, דלא הוזכרו הספלים במק"א. ודעת הראב"ד דהוא ליין שבכל נסכים.

הרדב"ז כי בש"י הרמב"ם דלא היה שופך על היסוד ממש (למטה), אלא יוצק בראש המזבח בקרן שעל היסוד הדרומי ששם היו השיתין. [ז"א דמ"ש יסוד הוא למעט שאר קרנות, כיון דסתם יסוד הוא דרומית].

ועיי' מש"ח בפס' (טו,י) "אשה ריח ניחוח" דמה שנסמך ליין אע"פ שאינו לא-שים, (עיי' רש"י שמוסב על המנחה ולא על היין) הוא ללמד שהשיתין יהיו בגוף המזבח ושתייה כאכילה וכיון שנבלעים בגוף המזבח, ה"ז כאשה. וביותר לראב"צ בסוכה (מט). שאחת לע' שנה יורדים לשיתין ומלקטים משם יין קרוש ושורפין אותו בקדושה, נרמז בזה "אשה" שבסופו נשרף לאישים.

נסכים במדבר

בתחילת פר' הנסכים נאמר (טו,ב) "כי תבואו אל ארץ מושבותיכם", ובספרי נחלקו בזה ר' עקיבא ור' ישמעאל אם המצוה תלויה בארץ, ומובא בקידושין לה: וזבחים קיא. דלדברי ר"י לא קרבו נסכים במדבר, ולדברי ר"ע קרבו נסכים במדבר. ומה שכתוב כי תבואו אל הארץ בא ללמד שבי"ד של כיבוש וחילוק והותרו המצוות, היה חיוב נסכים גם בבמת יחיד.

וכ' רש"י בקידושין דהמח' רק בקרבנות יחיד אבל בקרב"צ לכ"ע היו נסכים. והתוס' בזבחים קיא. (ד"ה לדברי) פליגי על רש"י, דמנ"ל הך. ועיי' מקדש דוד (סי' ז) דההכרח דרש"י הוא מכיון דאין אומרים שירה אלא על היין, ז"א דבלא נסכים א"א לומר שירה, והרי עיקר דין שירה מה"ת ילפי' (בערכין יא): ממש רבינו שנצטווה לשורר וא"כ מוכרח שהיתה שירה במדבר וממילא ע"כ שהיו נסכי יין.

וכן דעת הרמב"ן בפר' (כרש"י) שכ' שבמדבר לא נתחייבו בנסכים מלבד בתמיד שנאמר בו (שמות כט,מ) ונסך רביעית ההין יין לכבש האחד. [ודעתו (בפר' אמור) דגם מוספין לא קרבו במדבר].

המקור ברוך (ח"ב סי' לו) הביא ממדרש שה"ש (דכז) שהיין לנסכים במדבר היה מהבאר, [וציין גם למכ"י יתרו שהיה בבאר טעמי יין ישן וחדש]. והאריך לגבי נסכי עולת סיני דלכאורי היה יין חדש כיון שהבאר ניתנה אחרי ט"ו באייר. וכ' ד"ל דכיון שהכל היה בדרך נס היה הנס שיהיה יין חזק. אכן מסיק דיותר נראה שהיתה מעלה ענבים ומזה עשו יין, שאם העלתה יין ממש, הרי זה יין דנס ולא פרי הגפן ואיך יכשר לנסכים.

ובעצם הענין דאי' במדרש שם מנין היה להם יין לנסכים, לרבי יוחנן מהבאר (כנ"ל), ולרבי לוי מהאשכול שהביאו המרגלים, עיי' במפר'. ועיי' בתרגום שה"ש (אי"ד) שהביאו מכרמי עין גדי. ובהגהות הריע"ב עיי' בקידושין (לז): כי שהיה ממה שתגרי או"ה היו מביאים להם.

איתא בשיר השירים א' י"ד אשכול הכופר דודי לי בכרמי עין גדי ע"כ ופי' רש"י שאשכול הכופר זה בושם שעשוי כמין אשכול והוא מצוי בכרמי עין גדי והוסיף רש"י שבאגדה אמרו שלכן הזכיר כרמי עין גדי מפני שהם עושים פירות ד' וה' פעמים בשנה וזה דוגמא איך שהקב"ה מחל וכיפר על כמה וכמה נסיונות שניסוהו במדבר ע"כ.

וכפי הנראה, רש"י הוקשה לו מאוד מדוע הזכיר כרמי עין גדי, וכי מאי נפק"מ היכן אשכול הכופר מצוי, ולכן הביא רש"י מדרש אגדה.

ונראה להציע פשט לפני הלומדים, מדוע הוזכר כרמי עין גדי, דהנה במדרש שהש"ר פרק ד' פסוק י"ג מבואר שהנסכים שהקריבו ישראל במדבר [בקרבת ציבור לכו"ע קרבי נסכים כמבואר ברש"י ותוס' בקדושין לד א'] היו מהאשכול שהביאו המרגלים וזה הספיק למ' שנה ע"כ [ובס' טעמא דקרא כתב שלכן נסמכה פ' נסכים למרגלים ולא נכתבה בחומש ויקרא].

ויש להקשות שהרי המרגלים הביאו האשכול בח' לחודש מנ"א, וזה היה ד' חודשים לאחר הקמת המשכן וא"כ תקשי מנין היה להם יין לנסכים מא' ניסן עד ח' באב.

ויש לומר, דהנה בתרגום שיר השירים א' י"ד כתוב שלפיכך הזכיר הכתוב כרמי עין גדי מפני שכשהיו ישראל במדבר הולכים ולוקחים משם ענבים וסוחטים ומנסכים יין רביעיית לכבש האחד ע"כ ובטעמא דקרא הושע ד"ה ויך שרשיו כתב שזה היה כנראה בנס ע"ש.

והנה לכ' רחוק לומר שיש פלוגתא בין התרגום לבין המדרש וגם קשה קושיה הנ"ל. ולכן נראה לומר דישאל כשהוצרכו יין לנסך בא' ניסן כשהוקם המשכן לא היה להם מנין לקחת יין שהרי זמן הבשלת הענבים הלא הוא בסיון כמש"כ בפרשה והימים ימי בכורים ענבים והמרגלים נשתלחו בכ"ט סיון כמבואר בתענית כ"ט א' [וישראל היו צריכים דווקא ענבים מחוברים וכפי שיבואר לדמיה בעז"ה] ולכן הוצרכו ללכת דווקא לכרמי עין גדי ששם הכרם עושה פירות ד' וה' פעמים בשנה כמבואר ברש"י לעיל, וממילא יכלו למצוא ענבים קודם א' ניסן.

ומה שהוצרכו דווקא לענבים מחוברים י"ל משום חשש עבודה זרה ולכן מדוקדק שרק באשכול כתוב אצל המרגלים ויכרתו ולא בתאנים וברמונים, והיינו מפני דמבואר במס' ע"ז מ"ו ב' שיש איסור לגבוה מטעם ע"ז גם כשהיה מחובר ופי' הריטב"א שכל זה מחמת מיאוס ולכן בעי רמי בר חמא שם אם שנינו מועיל, ודעת התוס' דמדאורייתא ודאי יש שינוי, והרמב"ם פסק ששינוי מהני גם לגבוה, וא"כ שפיר הוצרכו ישראל לקחת דווקא ענבים שאפי' אם נימא שהשתחוו להם מ"מ נעשה בהם שינוי ע"י הסחיטה ומותרין אף לגבוה, ואתי שפיר שהוצרך התרגום לומר שישאל לקחו ענבים מכרמי עין גדי וסחטום והיינו כנ"ל.

ונראה לומר, דהמרגלים הרי לא רצו שינסו לארץ מפני שפחדו שירדו מגדולתם כמבואר בחז"ל, ואפשר שלכן הביאו אשכול גדול לנסכים כדי שישאל לא יצטרכו ללכת מדי פעם לעין גדי אשר בארץ ישראל [ובטעמא דקרא בס' הושע ב' ויך שרשיו כתב שהלכו לכרמי עין גדי בנס ע"ש].

ונראה שזהו עומק דברי הטעמא דקרא שלכן נכתבה פ' נסכים בפ' שלח, והיינו שזהו חלק מהעונש שהרי לפני המרגלים הביאו יין ע"י נס מכרמי עין גדי וקעת הפסידו מעלה זו והיו צריכין להסתפק מהיין שהביאו המרגלים וזהו חלק מהעונש ושפיר שייך לפ' שלח.

והנה התרגום סיים דבריו שהיו סוחטים היין לכבש האחד רביעיית ולכ' תמוה מה בא התרגום להשמיענו ועוד למה הזכיר רק כבש.

אמנם הדבר פשוט די"ל דס"ל לתרגום כמ"ד בגמ' שרק בקרבנות ציבור הקריבו נסכים במדבר [ואולי ס"ל נמי כדעת הרמב"ן בפ' אמור שלא קרבו מוספים במדבר] וא"כ ממילא לא משכחת לה כמעט נסכים אלא לקרבן תמיד וזהו שכתב לכבש האחד רביעיית.

ובזה יובן גם מה שכתוב בפרשה פרק ט"ו פסוק ה' ויין לנסך רביעיית ההין תעשה על העלה או לזבח לכבש האחד, ויש לשאול מדוע הוצרך לומר לכבש האחד, פשיטא הוא אם כתוב לכבש היינו אחד, ועוד קשה שהרי באיל ובפר לקמן לא כתוב לאיל האחד או לפר האחד. (רק בפסוק י"א) ונראה לומר כנ"ל שכאן רמז שהנסכים במדבר היו לקרבן ציבור והיינו לקרבן תמיד וכנ"ל שכתוב בו את הכבש האחד ואחז"ל הכבש המיוחד וזהו שכתוב כאן או לזבח לכבש האחד.

ואחז"ל במס' אבות גימטריאות פרפראות לחכמה, והנה לזבח לכבש האחד עולה בגמטריא כרמי עין גדי (417) שכן היה לפני חטא המרגלים וכנ"ל.

א. בגמ' מנחות פ"ז א' מביאה הגמ' דין המשנה בענין נסכים: אין מביאין לא מתוק ולא מבושל ולא מעושן ואם הביא פסול. ומקשה הגמ': והא אמרת רישא אין מביאין את הליסטיין [פרש"י כת"י במתני: יין מתוק מחמת השמש שהיו תולין את הענבים להשמש] ואם הביא כשר. ומת' הגמ': אמר רבינא כרוך ותני [פרש"י אין מביאין הליסטיין לפי שאין מביאין לא מתוק וכו' ואם הביא פסול]. רב אשי אמר חוליא דשימשא לא מאיס חוליא דפירא מאיס [פרש"י ד"ה רב אשי אמר: לא תכרוך הליסטיין כשר דהויה חוליא דשימשא ולא מאיס אבל מתוק מחמת הפירי מאיס והיינו דקתני פסול].

והנה בב"ב צ"ז א' מפורש בגמ' בזה"ל: אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב אין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לינסך על גבי המזבח. ודנה הגמ': למעוטי מאי. ומקשה הביאור הלכה (סי' ער"ב ס"ג ד"ה ועל יין מתוק) לומקי במתוק מחמת עצמו שפסול למנחות, דבא רב זוטרא לחדש שפסול גם לקידוש היום. ומת' הביה"ל: יש לומר דלא רצה הגמ' לפרש דמימרא דרב זוטרא משמיה דרב יהיה דלא כרבינא דסבירא ליה במנחות שם דאפילו במתוק מחמת עצמו כשר בדיעבד לנסכים, כמש"כ התוס' שם.

ב. והנה נראה ברור דבקושיא זו דהק' הביאה"ל שנאמר דלמעוטי מתוק מחמת עצמו, יש כוונה עמוקה וכמו שנבאר בס"ד: דהיה אפשר לומר דמהא שהגמ' לא אמרה למעוטי מתוק מחמת עצמו, מוכח דבאמת לקידוש כשר יין מתוק אפי' מחמת עצמו, והיה מתיישב יפה הכרעת השו"ע (שם) "מקדשין על יין מתוק" שסתימת השו"ע משמע דבין שנתבשלו הענבים בחמה יותר מדי ועי"ז היין מתוק מאד, ובין שהיין מתוק מאד מחמת הפירות עצמן, שהיין הזה הוא גרוע ופסול לנסכים, ואפילו הכי כשר לקידוש, [כ"כ המשנ"ב סק"ח], ואף שא"א קידוש היום אלא על היין הראוי לינסך וכו' [שהביאה"ל מתמיה זאת על השו"ע לעיל מיניה], מ"מ מוכח מהסוגי' בב"ב דמתוק כשר לקידוש בכל גווני, כל זה הוא כוונת הביאה"ל בקושיותו שלוקמי דלמעוטי מתוק מחמת עצמו, ודו"ק. וכשהביאה"ל מצא תי' אחר על קושיא זו, ממילא הדרא הקושיא על המחבר שסתם שמתוק כשר לעולם, ששאל פסול לנסכים.

ג. בס' ער"ב (ס"ח) מובא דעת הרמב"ם דמבושל פסול לקדוש משום דפסול לנסכים. ויש שסוברים דכשר לקידוש. והיה מקום ליישב קו' הביאה"ל (הנ"ל) על מה שהמחבר מכשיר מתוק אפי' מחמת עצמו, משום דסובר שכמו דמבושל כשר לקידוש על אף דפסול לנסכים כך נמי במתוק כן הוא.

ודוחה זאת הביאה"ל: דלא מבעיא לדעת הרמב"ם דמבושל פסול לקדוש משום דפסול לנסכים, בודאי גם בזה פסול, ואפילו להמכשירין במבושל, הלא טעמם מבואר בהרא"ש והר"ן משום דסבירא להו דעל ידי הבשול אשתני למעוליותא, משא"כ במתוק מחמת עצמו, הלא הטעם מבואר בגמרא דחוליא דפירי מאיס ואם כן בקדוש נמי לפסול. וע"ש עוד.

בדין יין לבן לנסכים ולקידוש

א. בגמ' בב"ב צ"ז ב': בעא מיניה רב כהנא חמוה דרב משרשיא מרבא חמר חוורין מהו אמר ליה אל תרא יין כי יתאדם. והנה לענין מה נסתפקה הגמ' יש בזה כמה שיי' בראשונים, דהרשב"ם כתב בד"ה חמר חוורין מהו: לנסכים ויש מפרשים לקידוש ולא נהירא.

ונראה פשוט דמה שהכריח הרשב"ם דקאי על נסכים, הוא משום דהפשיטות של הגמ', פי' הרשב"ם בד"ה אל תרא יין: לשתותו. ובד"ה כי יתאדם: שמשכר יותר מדאי אלמא יין אדום קודם לנסכים דשכר כתיב בהו. הרי דהפשיטות שייך רק לנסכים דשכר כתיב בהו, וממילא פשוט דכך הוצרך הרשב"ם לפרש ספק הגמ'. והנה יוצא לדינא להרשב"ם שייך אדום קודם ללבן רק לגבי נסכים, ולא לגבי קידוש.

ב. הרי"ן (בפרק ערבי פסחים כ"ב ב' ד"ה גרסי') מבאר הפשיטות דלמסקנא חמר חוורין פסול, דמהפסוק ילפינן דאינו קרוי יין אלא אדום (כך לשון הב"י סי' ער"ב), ובספק של הגמ' פי' בזה"ל: לקידוש קא מיבעיא ליה אי נמי לקידוש ולנסכים אבל ליכא למימר דלנסכים בלחוד קאמר דאם כן הוה ליה לפרושי.

והנה הרי"ן שבא לשלול דלנסכים בלחוד קאמר, יש לשאול דלכאוי יש עוד טעם דא"א לומר כן, דהרי אין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לינסך ע"ג המזבח, וכל שפסול לנסכים פסול גם לקידוש. וי"ל דהי' אפשר לפרש הפשיטות כהרשב"ם דשייך רק על נסכים והספק לפ"ז רק על נסכים, וזהו שהרי"ן שולל פירוש זה דא"כ הו"ל לפרושי.

ג. כתב הב"י (ער"ב): הרי"ף והרא"ש השמיטו בעיא זו וכו' וגם הרמב"ם לא כתבה בסוף הלכות שבת לענין קידוש, משמע דסבירא להו דלנסכים בלחוד קאמר, ויש לתמוה על הרמב"ם שלא הזכיר יין חוורין לפסול לנסכים בפ"ו מהל' איסורי מזבח, ואפשר שהוא ז"ל מפרש דלהכשיר פשט ליה דמדקאמר אל תרא יין כי יתאדם משמע דאף שאינו אדום יין מקרי. ואין אפי' מעלה ביין אדום שלכן לא הזכיר זאת הרמב"ם כלל. ולמסקנת הב"י יל"ע למה אי אפשר לומר דהספק גם על קידוש, וכנראה דא"כ הו"ל לרי"ף והרא"ש לכותבו אף שלדינא הכל שרי, ורק ברמב"ם מתפרש שהיות ולמעשה הכל שרי לא הזכיר מזה כלל.

נסכים שנטמאו

הרב אליעזר היין

זבחים צב, א: אמר רב הונא נסכים שנטמאו עושה להן מערכה בפני עצמן ושורפן, משום שנאמר 'בקודש באש תישרף'.

ובמשנה האחרונה בתמורה [דף לג] תנן: 'ואלו הן הנשרפין... ותרומה טמאה... והערלה וכלאי הכרם, את שדרכן לשרוף ישרוף, ואת שדרכן להיקבר יקבור'. ובגמ' שם לד, א: 'הא כיצד, אוכלין בשריפה, משקין בקבורה'. ובפסחים דף כב: 'יין נמי [של תרומה טמאה] ראוי לזילוף [כלומר ראוי לזילוף על ריצפת הבית לשם מתן ריח טוב, וזוהי קבורתו] ופירש בתוס' שם ד"ה ראוי: 'ואע"ג דתרומה טמאה בשריפה, כיוון דמסקינן בפרק בתרא דתמורה דף לד, הראוי לשריפה שריפה, הראוי לקבורה קבורה, והא דין גבי האי גוונא הואיל וראוי לזילוף'. ועיין שם גם בתוס' רבנו פרץ שהוסיף שלכך יולף את היין שכן זילופו זוהי קבורתו מאחר שאינו ראוי להדלקה.

ומדברי הגמ' והראשונים הללו מבואר שייך אינו ראוי להדלקה ועל כן יש לקוברו. והקשה הרש"ש מדברי הגמ' דידן זבחים ד"נסכים שנטמאו עושה להן מערכה ושורפן?'

ובקהלות יעקב בסוף תמורה ביאר דבאמת יין ושאר משקין אינן בני שריפה דאין האש נאחזת בהן ואין שורפין אותן, אלא שהחום מייבש את המשקין והן מתבטלים מאליהם. ומה שכתוב בגמ' זבחים ד'עושה להן מערכה ושורפן' הוא דבאמת בביעור קדשים יש שני דינים, הא' הוא ביעור מן העולם, והב' שיהא על ידי שריפה. ומשקין שאינם בשריפה צריכים על כל פנים ביעור ואת זה ניתן לעשות גם בקבורה, אלא שבנסכים שנטמאו ממצוות ביעור היא ב'קידש' כלומר בעזרה שהיא מרוצפת, לא ניתן, טכנית, לקוברן ולהבליען באדמה, ועל כן מבערים אותם בצורת אידוי ויבוש בשריפה. וראה על כך עוד באורך בספר משמר הלוי זבחים סימן קכח.

אמנם בכתבי הגר"ז בתמורה שם ביאר להיפך, דבאמת חלוקים איסורי הנאה וקדשים בביעורם, דדין שריפה האמור בקדשים פסולים הוא קיום שריפה כהקטרת קדשים כשרים ועל כן 'עושה להן מערכה ושורפן', אבל שריפה באיסורי הנאה הוא דין איבוד וביעור, והאיבוד היותר טוב שלהם מתקיים על ידי קבורתן בקרקע.

וברמב"ם פ"ו מאיס"מ ה"ה פירש כי את הנסכים שנטמאו יש לשרוף במזבח [ולא על ריצפת העזרה כרש"י]. וברמב"ם לא פירש כן גם לגבי זבחים שנטמאו ושאר קדשים כי אם לגבי נסכים. אמנם בתוספתא סוף תמורה כלל בהו גם פסולי ק"ק, וק"ק שנטמאו.

ובביאור המחלוקת נראה דתלי ביסוד דין נסכים האם הם נחשבים לחלק מן הקרבן ואז כשם שיש מצווה בשריפתן במזבח כך הוא גם לגבי שאר הק"ק, או שהוא דין נפרד וממילא שהוא מצווה רק בנסכים, וכמו שפסק הרמב"ם.

ומקור חקירה זו הוא בגמ' במנחות דף טו: 'תנו רבנן: נסכי בהמה חייבין עליהן משום פיגול מפני שדם הזבח מתירן לקרב [אם חשב מחשבת פיגול על הזבח, הנסכים הבאים ביחד עם הקרבן נפסלים גם כן במחשבת פיגול הזבח, שהרי כדבר אחד חשובים הם, ועוד, שהרי אחד מתנאי הפיגול הוא שיהיה הדבר המתפגל "ניתר" על ידי פעולה אחרת ולא דבר ה"מתיר" (משנה זבחים ד, ג), והנסכים עונים על דרישה זו, שכן "ניתרין" הם להיקרב על גבי המזבח על ידי הזאת דם הזבח]. אמרו לו לרבי מאיר והלא אדם מביא זבחו היום ונסכיו מכאן ועד עשרה ימים [כפי שדרשה הגמ' במנחות מד, ב מן הפסוק "ומנחתם ונסכיהם" וגם כן מוכח שאין הנסכים חשובים מגוף הזבח]? אמר להן רבי מאיר אף אני לא אמרתי אלא בבאין עם הזבח'.

ומבאר מרן הגר"ז [בכתבי הגר"ז], שרבי מאיר ורבנן נחלקו בשני דברים. לדעת רבי מאיר הנסכים והזבח דבר אחד הם, וכמו כן הם ניתרים בזריקת דם הזבח. לרבנן אין הזבח והנסכים חשובים כדבר אחד וכל שכן שאין הנסכים נחשבים "ניתרים" על ידי זריקת דם הזבח, מאחר שאין כל שייכות ביניהם [אמנם ראה חידושי הגר"ז זבחים מג, א שמתפק בזה]. וייתכן איפא שבוה תלויים הדברים.

מלחמתה של תורה

לגליון קמ"ה

במה שהק' הרב אליהו ברורמן שבב"י או"ח ריג מבואר דלמ"ד מצוות א"י צ' כוונה, יצר בשמיעת ברכה שחייב בה אפי' בלא כונת שומע ומשמיע. א"כ איך שומעים ברכת ספיה"ע והלל מהש"ץ ומברכים שוב.

כתב הרב יצחק ליסיצין דצ"ל דכונה שלא לצאת מהניא לכו"ע, וכיון שהמנהג הוא שמברכים שוב כל אחד לעצמו, אמרינן דגם בסתמא נחשב כמכוין שלא לצאת. ואה"נ יש לציין מש"כ הגר"ח קניבסקי שליט"א (שמעה תפלת עמי רט) "החזו"א היה מתחיל ברכת הלל לפני שגמר הש"ץ הברכה (כנראה משום ספק אם לענות אמן). עכ"ל. ושאלתי להגר"ח ק: למה לא לענות אמן? [הא סגי שמכוין להדיא שלא לצאת ממנו]. והשיבני: "שמא לא ישים לב". ונראית כונתו שמא ישכח לכוין שלא לצאת. ולא ידענא למה הגר"ח ק תלה הענין בעניית אמן. עכ"פ נראה דהחזו"א אכן חשב לשאלת השואל הנ"ל. [ובספיה"ע איני יודע אם הוא היה המברך במקום הש"ץ, או שאני ספיה"ע שכשהש"ץ מברך, הציבור עדיין אינם ניגשים לספור עד אחרי שהש"ץ יספור והוי הפסק. או שגם בספיה"ע התחיל לברך לפני שגמר הש"ץ הברכה].

והרב חנניה הסגל ציין לשו"ע הרב או"ח תפ"ט י"ד, דלפי"ז ל"ק מידי. והרב המקשה, הרב ברורמן חזר וכתב בזה כמה נקודות:

א. אין לומר כר"י שהוא בב"י תקפ"ט שכל מצוות שבדיבור לכו"ע בעי כוונה, דבשו"ע בסי' תפ"ט גבי שאלו חבירו כמה היום מוכח דלא קיי"ל כן. וכן מוכח בגליון רע"א על מג"א ס"י ר"י. ג. וע"ע ביה"ל רע"ג ס"ו ד"ה וכוון.

ב. יתכן לחלק בין מי סופר לבד למי ששומע מחבירו, דבשומע מחבירו לכו"ע צריך כוונה דאל"ה איך יתיחס אליו דיבורי חבירו. אמנם בפמ"ג ס"י ח' מ"ז סק"ט ובסי' ר"ג מ"ז סק"ג כתב דבגמ' מוכח דליכא חילוק ולמ"ד שמצוות א"צ כונה ה"ה השומע אינו צריך כונה לצאת ולא המשמיע כונה להוציא.

ג. עוד היה מקום לומר דכיון שרצונו לברך על הספה"ע או הלל בעצמו מיד אח"כ, הוי כמכוין שלא לצאת בברכת החזן. אבל זה ג"כ אינו, דהגר"ז שהוא (רי"ג) נמי מיירי במי שנטל פרי לברך בעצמו ושוב שמע רגע לפני כן ברכה מחבירו, ועלה קאמר דשוב לא יברך. וכן מוכח מהנוטל לולב שכ' בשו"ע תרנ"ה, דהיה דהיפוך האתרוג וי"א שיכון שלא לצאת עי' מ"ב, דאל"כ יתכן שיצא כבר והפסיד ענין להסמיק ברכה לעשייה. ולא אמרי' שכוין שרצונו לברך על מצוה זו א"כ ודאי הוי כמכוין לא לצאת בנטילת הלולב עד שיברך. וכן מוכח מהשו"ע הנ"ל בסי' תפ"ט שאע"פ שהיה רצונו לברך ולספור ספה"ע אח"כ בברכה אפי"ה אמרי' דשמא יצא, ומוכח דל"א דהוי כמכוין לא לצאת [אמנם עי' ט"ז שם דסבר דהוי כמכוין שלא לצאת, וע"ע גר"ז ס"י תפ"ט יג יד ודבריו צ"ב. מ"מ מידי ספיקא לא נפקא, דהמחבר לא ס"ל כן, וא"כ אכתי יש לחוש בשמיעת ברכת החזן שמא יצא בזה].

ד. מ"ש לתרץ עפ"י הר"ן בר"ה כח, הא רבינו שמואל שהביא מצריך כונה שלא לצאת אלא שהר"ן חידש שגם בלא"ה אין יוצאין "דאי בעי מיהא כונת משמיע להשמיע וכו'" אזי ש"ץ אינו מוציא בע"כ כיון שהוא שלוחם. וא"כ יש לידע אם מה שחידש שגם מ"ד מצות א"צ כונה מצריך עכ"פ כונת "משמיע להשמיע" דשמא לעולם בעינן כונה מפורשת לא לצאת כדעת ר"ש. ובאמת בב"י רצו הביא דברי הר"ן בשם רבינו שמואל והשמיט חידוש הר"ן. וכ"כ בשו"ע שם ס"ז דאם כוונה שלא לצאת יכולים להבדיל שוב בבית. וא"כ להלכה אכתי בעינן כונה מפורשת לא לצאת.

ה. ומה שהשיבו לי כמה לומדים והוא היותר מחוור, דכל דבר שהוא הסדר הקבוע ששומעין מהחזן ושוב מברכין לבד וכן נוהגין כולם ואינו באקראי, י"ל דהוי כמכוונים שלא לצאת. משא"כ האומר לחבירו ספירה של היום אין מנהג קבוע שמוכיח שכוונתו להדיא לא לצאת. ויעו ערה"ש סו"ס רצו דמי שדרכו **תמיד** לעשות הבדלה בבית יכול להבדיל אפי' בלא כיון להדיא לא לצאת. ולכאזן זה מסביר הנ"ל. וכ"נ כוונת הלבוש (רצו), שכ' דמסתמא מכוונים שלא לצאת בהבדלה של ביהכ"נ שסומכין על הבדלה שבבית, וגם זה יש לפרש כנ"ל דרגילים לעשות כן וממילא נעשה בסתמא שמכוונים שלא לצאת.

תגובות

לחזור כדבעי, וע"ז תי' דמתוך שחסידיהם הם תורתם משתמרת, דהיינו שניתן להם הס"ד לזכור. [ויעוין רש"י מגילה (ו): בד"ה לאוקמי גירסא ודו"ק]. וביאר שם את שינויי הלשון שמצינו בברכות (ל"ה): "אפשר אדם חורש בשעת חרישה וכו' **תורה מה תהא עליה**", ובשבת (י). "וכי יעלה על דעתך שמשא יושב ודן כל היום כולו [ותורתו מתי נעשית]", ואכמ"ל. וממילא שפיר מיושב קושית הנ"ל, דבוודאי **יענו וטרחו** ע"ת ורק ע"כ קנו קנין בנפשם ונהפכו לחסידים, ורק אז זכו למדרגה של תורתם משתמרת מתוך חסידותם.

ושב העירוני שכבר כ"כ בשו"ע הגר"ז בהל' ת"ת (פ"ד ה"ו) וז"ל "אך מ"מ גם חסידים הראשונים לא היו רשאים להשהות כ"כ בתפילה אלא מפני שלמדו **כבר בתחלה כל התורה שבתכב ושבע"פ כולה**, וקיימו ידיעות התורה, שמתוך שחסידיהם הם היתה תורתם משתמרת ומתקיימת בידם ולא משתכחת מהם". יעו"ש באורך.

בגליון שבועות כ' הרב ישראל הר כסף שליט"א דאינו דומה מי שקונה את התורה ע"י טירחה ויגיעה למי שמקבל את התורה ע"י "מתנה", שהראשון עושה קנין עמוק בנפשו מפני שיגע ע"ז; רק שנתקשה שם מהא דברכות (ל"ב): "חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת, ומתפללין שעה אחת, וחוזרין ושוהין שעה אחת, וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפילה, תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית? אלא מתוך שחסידיהם הם, תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת", דמשמע דאפי' ככה"ג של "מתנה", שפיר איכא קנין, עכתו"ד.

מיהו יש להעיר ע"ז, דלשון הגמ' הוא דמתוך שחסידיהם הם תורתם משתמרת, ודייק בזה הגאון ר' ליב גורביץ צ"ל ראש ישיבת גייטסהעד (הובא בשמו בס' מאורי שערים - בהספד שנשא בנו יבלחט"א הגאון ר' אברהם שליט"א - סמוך לפטירתו), דבוודאי כבר למדו את כל התורה שהרי "לא ע"ה חסיד", וקושיית הגמ' הוא רק איך יזכרו את תלמודם באין להם זמן

אודות הקושיא בגליון שבועות שהק' רש"ז כהן כיצד עמ"י אכלו מאכלי חלב ביום מתן תורה, הא בבכורות ע"ב מבואר דקודם מתן תורה היה אסור לשתות חלב דחשיב כאבר מן החי (כן ביארו הרבה מהאחרונים פשוט בסוגיא שם, כש"ת חת"ס יל"ד עג ד"ה ולשלימות, ועוד), והא כו"ע מודו דבשבת ניתנה תורה, ושבת כבר נתטוו במרה, ונמצא דבלייל שבת החלב היה מוקצה לאכילה, והרי אכילת מוקצה הוי איסורא דאורייתא כבר בעת ההיא וכדילפינן מוהכינו, ומיגו דיתקצאי לביהש"מ איתקצאי לכלי יומא.

א. **הרב יהודה כץ שליט"א** ר"מ דשיבת דברי אמת יישב עפ"י המהרש"א בביצה כט: שתלה פלוג' רש"י ותוס' שם אם מועיל תנאי במוקצה שניה מותר באמצע השבת, ולדעת רש"י מועיל תנאי. וא"כ י"ל שישראל התנו על החלב שיהיה מותר, ואף לדעת התוס' י"ל דמדאורייתא מהני תנאי, ורק מדרבנן ל"מ.

ב. **הרב דניאל י. גולדשמידט שליט"א** רב "קהילת אשכנז" כתב דמאכלי חלב לא היו מוקצים, משום דבגמרו בידי אדם לא אמרינן מיגו דאיתקצאי, ודיני שבת ניתנו כבר במרה וידעו דיני שבת, כולל דין זה דגמרו בידי אדם, רמז לדבר בערוה"ש סי' ש"ח (ד-ה), שדיני מוקצה ניתנו ביחד עם עיקר הלכות שבת, עיי"ש. [וכן מסתבר שידעו שהחלב מותר בתורה, דהאבות קיימו ולמדו על התורה, עיי' מדרש קדושים פכ"ב בראשית פמ"ו, ובנפח"ח ש"א פכ"א מבואר דעיקר קבלת התורה היתה לקיימה באופן מחייב. וכן מזה שהקב"ה סיבב לכל האומות ושאלו מה כתיב בה, הרי שהיה אפשר לקבל ידיעה על הנאמר בתורה לפני קבלתה]. ואין לדחות דלא נימא כאן גמרו בידי אדם כיון שהיה ספק שהרי כפה עליהם הר כגיגית, דשמעתי מהגר"א דויטש שליט"א מר"י פוניביז', שהיה ברור שיהיה קבלת התורה, והקב"ה כפה עליהם הר כגיגית להבטיח שלא יחזרו בהם, אבל מצד הקב"ה היה גמור שיהיה קבלת התורה, ושוב נאמר בזה גמרו בידי אדם.

ג. **הרב אלקנה גלעזר שליט"א** תירץ דכיון שבבני נח לא נאמר איסור ספייה, הרי היה מותר להם לתת חלב לקטנים לאכול, וממילא אינו מוקצה כיון שראוי להשתמש בו לכתחילה, [ואף מי שאין לו קטנים הרי סגי בדחזי לאחרים].

ד. **הרב דוד סוקל שליט"א** תירץ, שהרי במעמד הר סיני עמ"י התגיירו, וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, וא"כ הוא כאדם חדש, ואין עליו את האיסור מוקצה. ברם כתב דאכתי יש לפקפק בזה, דחידוש הוא שפקע באיסור מוקצה כיון שנהיה כקטן שנולד, דסו"ס כבר חל על החפצא איסור מוקצה. ותו, דלאו מילתא דפשיטא היא שבמעמד הר סיני הוו כקטן שנולד, כיון שהיה גירות ע"י כפייה, וכמש"כ המהר"ל (והובא בהקדמת הש"ש אות ט). ותו דמי יימר שגר שמתגייר פוקעין ממנו אף הדינים שבן נח וישראל שוין בהם, ועיי' כתבי הגר"ז בכורות מז ע"א.

ה. **והרב שמעון ויס שליט"א** תירץ, שבשבת (פח:) איתא שכל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה יצתה נשמתן של ישראל. וא"כ הם כבני"א חדשים אין איסור מוקצה. (אלא שלכאורה זה לא שייך במשה רבינו, ברם אצל משה י"ל כתירוץ דלעיל שהוא כקטן שנולד, דהא על משה לא כפו ההר כגיגית, דהיה מעל ההר, והוא שפיר כקטן שנולד, ועיין בזבחים קב ע"א] אך אכתי יש לדון בזה כלעיל לגבי גר שנתגייר כקטן שנולד.

ו. **והרב חיים יצחק ויזל שליט"א** בעמח"ס חי יודך תירץ, שאפש"ל שזה לא היה חלב מבהמות, אלא מהמן ובאר מרים, שהרי בבאר מרים ג"כ היה אפשר להרגיש כל הטעמים וכדאיתא במכילתא יתרו יח. ט. והא דלא עשו כן על הבשר, כיון שבשר היה להם מקנה רב כמפורש בכתובים, וביום השבת עצמו היה אסור לחשוב על המן שייהפך לטעם בשר וכמש"כ בעלי התוס' בהעלותך יא. ח.

ז. **הרב שמואל שמש שליט"א** תירץ שברשב"א בחולין צח מבואר שלכן נח לא נאסר טעם כעיקר, וא"כ אפש"ל שהיה חלב בתערובת דטעם כעיקר, וממנפ"ש, כשהיו בנ"ח זה היה מותר, וכשנהפכו לישראל אזי אין בכלל איסור אמ"ה בחלב.

ח. **הרב משה ציטרון שליט"א** תירץ המוקצה זהו דוקא כאשר בחפצא זה לא ראוי, אבל אם בחפצא זה ראוי לאכילה, ורק על הבנ"א יש איסור, לא חשיב מוקצה. אבל בפוסקים חזינן לא כך. וגם שבירושמי בריש נזיר לגבי גרוגרות וצימוקים

וראים שבמוקצה מסתכלים על הגברא ולא על החפצא, ועיי' או שמח פ"א מיו"ט הי"ט.

ט. **הרב משה קסלר שליט"א** תירץ עפמש"כ הרמב"ם בפהמ"ש בחולין (סופ"ז) שהיום המצות שאנו עושים זה הכל משום שקיבלנו ממשא במעמד הר סיני, ולא מלין בגלל שאברהם הצטווה, ולא גיד הנשה משום יעקב, אלא הכל משום שקיבלנו ממשא בסני. וא"כ מה שהיה מוקצה משום שנצטוו במרה, אינו נפק"מ לאחר מתן תורה.

ברם יל"ע, דאולי שבת שהצטוו במרה שאני, שזה הצטוו להכנה למתן תורה. וגם שברמב"ן מדגיש שם כמה פעמים שהיום עושים המצות מה שנצטוונו ע"י משה, ובמרה זה ג"כ ע"י משה. וגם סו"ס החפץ הוא כל הזמן מוקצה, ומאי איכפ"ל מאיזה טעם, וגם הא"כ אמאי כתב המשנ"ב שהכלים אסורים, הא כל הדינים שהיו קודם מתן תורה התבטלו, ויל"ע.

י. **הרב ישראל מאיר שחור שליט"א** תירץ, ובהקדם דנהה לשון המ"ב שבשביל הבשר היה צריך הכנה מרובה, ולכאורה יתפול"ל שהרי כל ההכנות הבשר כרוכות בכמה וכמה מלאכות גמורות וכן הגעלת כלים. ובהכרח נראה ד"ל דבאמת באותה שבת אף חלב לא אכלו, אלא במוצ"ש אכלו, ולפי"ז השהות וההמתנה היא למוצ"ש, ובשעות אלו אכלו מאכלי חלב. ואין להקשות דא"כ אמאי אוכלים בשבועות המאכלי חלב, אלא דאנו עושין זכר לענין זה בשבועות, כיון שבא להם ענין זה מצד מה שנצטוו בו ביום, שהרי אין עושין "זכר לאכילת חלב", אלא זכר למה ששמרו עצמן מלאכול בשר, שקיימו הציווי מיד למעשה, ולכן גם א"ש שיש נוהגין לאכול מאכלי חלב בליל יו"ט, ולכאורה הא זה קודם הזמן שחזרו לאהליהם שהיה רק בשעה התשיעית ביום כפדר"א ריש פמ"ו. ברם שו"ר שבלי קוטי הלכות בהשמטות דסוף חולין מבואר בח"ח שאכלו החלב בו ביום ולא רק למוצ"ש, וצ"ע.

יא. **הרב חיים יצחק ויזל שליט"א** תירץ ובהקדם מש"כ בשו"ת חת"ס (יו"ד סי' עג) היאך אברהם אבינו נתן לאורחיו חמאה וחלב הא הוי אמ"ה ואסור לבן נח, אלא תירץ שא"א נתעצם בשמירת התורה עד שלא ניתנה עד שיצא מכלל בנ"ח להקל, ולא הוא לבדו אלא כל האורחים שלו, וא"כ אפש"ל שבמעמד הר סיני עמ"י ג"כ הגיעו למדרגה זו, דלא גרע מהאורחים של א"א.

יב. **הרב שמואל גרוס שליט"א** תירץ עמש"כ הגרעק"א וההפלאה, שקודם מתן תורה הלילה היה הולך אחרי היום, וא"כ בבין השמשות זה לא היה עוד שבת. אך אכתי הא בתחילת היום, זהו הזמן של מיגו דאיתקצאי, והתורה ניתנה אח"כ לאחר תחילת היום, ושוב הוי מוקצה. והרב **ישראל מאיר שרייבר שליט"א** הביא דאמנם בפדר"א מבואר שהתורה ניתנה בחצות, אך בזוהר משמע שניתנה מיד בשחר "כד אתער זכותיה דאברהם". ויל"ע בזה.

יג. **הרב אהרון וולס שליט"א** תירץ שכל האבר מן החי, דוקא אבר שיש בו גידין ועצמות, אבל בלא"ה לא חשיב אבר ואין איסור, וא"כ בחלב אין איסור. אמנם לכאורה בגמ' בבכורות מוכח גם על חלב, וגם שברמב"ם פ"ט ממלכים ה"י מבואר שאף שאין גידין ועצמות חשיב אמ"ה.

יד. **הרב בן ציון שפירא שליט"א** תירץ שאפש"ל שהיה מחלב של פקועה. ברם יש לדון שכיון שבן נח אינו בר שחיטה, א"כ אין היתר של בן פקועה, ועין בהגהות הגרעק"א בשו"ע יו"ד סי' פז ס"ו, ובשעה"מ איסורי בזבח פ"ג הי"א.

טו. **הרב גמליאל יצחק רבינוביץ שליט"א** תירץ, שכיון שהם ידעו שהולכים לקבל את התורה, וידעו שיתכן שיהיו הרבה שינויים, ומה שמותר יהיה אסור, ומה שאסור יהיה מותר, א"כ לא הקצו כלום מדעתם. אך כתב דאכתי תליא בר"ש בשבת (מו): שיושב ומצפה לאו מוקצה הוא, ופלוגתא היא. וביותר דאף לר"ש זהו דוקא אם כל רגע ורגע יכול להיות מותר וכמבואר בסוכה מו ע"ב, אבל הכא ברור שרק בקבלת התורה יהיה מותר, אבל כל עת שאכתי התורה לא ניתנה לא שייך יושב ומצפה, ודוק.

טז. **הרב שלמה קצלנבוג שליט"א** תירץ שהרי בזבחים (עח.) אמרינן שהפיגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלן פטור, א"א שלא ירבה מין אחד על חבירו ויבטלנו, ומוכח שנותן טעם ברוב זה לא דאורייתא. וא"כ אפש"ל שהחלב היה בטל ברוב ובכה"ג אין איסור. וכעיי"ז כתב בהקדמה לבית אפרים באו"ח לגבי הקושיא

מאברהם אבינו שנתן חמאה וחלב. אך אכתי יש לדון בזה, שהרי צריך לבטלו מין באינו מינו, דאם זה מינו זה שוב חלב, וכיון שצריך מין באינו מינו אז לא סגי בביטול ברוב. ולפיכך י"ל שביטול בשישים וזה אף במין באינו מינו. ועי' שו"ת האלף לך שלמה יו"ד שכב.

יז. **הרב משה פרנס** שליט"א בעמח"ס קרן זוית תירץ, שהרי תוס' בברכות (מב. ד"ה אתכא) כתבו שהאומר בליל הסדר לפני שאכל אפיקומן, הבלן ונברין, אע"פ שלכאורה הוי היסח הדעת ואסור לו להמשיך לאכול האפיקומן, מ"מ כיון שבליל הסדר אתכא דרחמנא סמכינן, אזי שפיר יכול לאכול, דלא בדידיה תלוי בהיסח הדעת. ולפי"ז נראה שגם במדבר עמ"י היו אתכא דרחמנא, דקיבלו לחם מן השמים ובאר ושליו, וכל סמיכות דעתם היה על השי"ת, וכיון דרחמנא ידע דיהיה שרי להם חלב, לפיכך אין בעיה של מוקצה. ואע"פ שלענין מוקצה בעינן הכנה חיובית וכדכתיב והכיניו, מ"מ הא חזינן בהגרעק"א (בשו"ע א"ר"ח שילהי סי' ריא) שמועיל תכא דבעה"ב גם ככה"ג.

יח. **הרב אריה הלוי שיפמן** שליט"א תירץ, דאיתא בשבת (קמז: דחולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה. ויש שיטות בראשונים דאף בשבת מותר מדאורייתא לחלוב לתוך אוכל, וא"כ אפשר"ל שהם חלבו בשבת גופא ע"ג אוכל, וביותר לפמש"כ הפוסקים (יעוין בשו"ע ה' יו"ט סי' תקה ובנו"כ שם) שאם לא יחלוב יגרם לו מניעת שמחת יו"ט, דשרי לחלוב ע"ג אוכל, וא"כ הכא שלא היה בשר, אז אפשר יותר להקל, ובפרט אם עשו כלאחר יד, וע"י עכו"ם, וגם שיש צער בע"ח לבהמות אם לא יחלבו אותם.

יט. **הרב יצחק הירשמן** שליט"א תירץ, שאפש"ל שעמ"י ידעו את התורה, וידעו שבמעמד הר סיני יתירו להם את החלב, וא"כ לא הקצו החלב מדעתם. אולם דחה זאת דאם ידעו דיני התורה מהו הגדלות שהקדימו נעשה לנשמע, הא כבר ידעו מה כתיב בה, ובהכרח שלא ידעו כל התורה אף שלא פסקה ישיבה מימיהם, וגם שאם ידעו התורה, אז גם בשר היו יכולים להכין מערב שבועות.

כ. **הרב שמעון סגל** שליט"א תירץ שאולי אכלו מאכלי חלב פחות מכזית ובכה"ג אין איסור דאורייתא כחולין קב ע"א ובטור ס"ב ובפמ"ג שפ"ד סק"ג. אך שוב דחה זאת שהרי לבן נח לא ניתנו שיעורין, והם חייבים אפילו בכל שהוא וכמש"כ הרמב"ם בפ"ט ממלכים ה"י על אמ"ה, שכן נח חייב בכל שהוא, וכן בתוס' בחולין לג ע"א.

כא. **הרב אורי שחר** שליט"א בעמח"ס אורי וישעי תירץ, שאיכא למימר שהם קנו חלב מתגרי אומות העולם, ולעכו"ם כיון שאין שבת אזי לא הוי מוקצה, אפילו שגם להם היה אסור לאכול חלב משום אמ"ה. ומשום מקח וממכר הוי רק גזירה דרבנן כביזה לו ע"ב, ואכתי לא גזרו זאת. ברם אכתי יל"ע שכשם שחמץ של גוי אסור בטלטול ליהודי, אז אף החלב יהיה אסור, אך יתכן דחלב מותר בהנאה וא"כ שרי, וכבגד של שטנז דקי"ל דלאו מוקצה וכדהובא באורחות שבת ח"ב עמוד רעא הערה תרה. אולם אכתי קשיא לאיזה הנאה זה עומד אז אסור לגמרי באכילה, דהא אין לזה דרך הנאה ושימוש שיפקיע מזה שם מוקצה אלא באכילה. [ועוד ציין לדברי החכ"צ בסי' סו דחלב היה מותר משום שאינו אבר מן החי אלא בשר מן החי, אכן תליא בביאור הסוגיא בבכורות, ואכ"מ ועי' לק' בדברי הרב מנחם הבלין].

כב. **הרב יצחק זייבלד** שליט"א תירץ דחשיב מוקצה בטעות, דאילו היו יודעים שהחלב יהיה מותר לא היו מקצים זאת מדעתם. אולם כתב שיש אומרים שאף מוקצה בטעות חשיב מוקצה כדהביאו בשש"כ פרק כב מסעיף יז, ובספר נחלת ישראל עמוד קיז. וגם שלא פשוט שבכה"ג חשיב מוקצה בטעות.

כג. **הרב מאיר גלזר** שליט"א תירץ שהרי הפסוק שהגמ' בבכורות לומדת שמותר לאכול חלב, הוא מדכתיב (שמות ג) ארץ זבת חלב ודבש, וזה הרי נאמר קודם מתן תורה, א"כיתכן שהיה מותר כבר מאז. או שידעו מאז שזה יהיה מותר לאחר מתן תורה ולא הקצו דעתם. אמנם כתב שזה דחוק לומר שכבר ידעו לדרוש הפסוקים שמשבת לן קרא במידי דלא חזי, וגם שלשון הגמ' בבכורות שמה שחלב בהמה טהורה שרי זהו חידוש התורה, וא"כ אם זה חידוש התורה, אז צריך שהתורה תחדש להתירו, ובלא"ה זה לא מותר. וגם שהרי בשו"ת חת"ס שצויין בקושיא כתוב להדיא שרק מזמן מתן תורה מותר החלב.

כד. **הרב שלום רובג** שליט"א תירץ עפ"י הבנין ציון (צא) שצויין בקושיא שכ' לגבי מי שמל לפני שבת ועדיין לא טבל, אע"פ שלא נכנס לכלל ישראל מ"מ כבר נבדל מכלל ב"נ, ואין עליו מצות "יום ולילה לא ישבותו" של ב"נ. הרי דיצא מכלל ב"נ גם לקולא, ולפי"ז י"ל דכיון שכלל ישראל כבר מלו במצרים, הרי נבדלו מב"נ והותר להם לשתות חלב.

כה. **הרב מנחם הבלין** שליט"א כתב וז"ל: הנה בפשוטו החלב הנ"ל לא נחשב כדחיה בידיים, אלא דאין כאן יושב ומצפה, כיון דסברו קודם מתן תורה שהוא אסור, ויעו"י בתהל"ד (שח סק"י) שדן אם באופן הנ"ל נאסר להלכה דקימ"ל כר"ש. והנה אי נימא דבאופן זה לא נאסר לק"מ, כיון דהחלב הנ"ל לא דחאו בידיים וז"פ.

עוד נראה לומר כמ"ש בשיטמ"ק בבכורות (ו:), שג"כ קודם מתן תורה הותר החלב לבני נח, וכדמוכח מאברהם אבינו שהאכיל חלב למלאכים (וכונתו שם דאברהם קיים את כל התורה ולא עבר על לפני עיור), וביאר בס' ראשית ביכורים, את דברי השיטמ"ק, עפ"י"ש בכרתי ופלתי, דיסוד האיסור דחלב הוא משום יוצא מהחי, והינו מדין יוצא מן הטמא, דילפינן "מהטמאים" דאיכא איסור אכילה בכל דבר שיוצא מהטמא, אמנם אין זה אבר מן החי, ולא בשר מן החי, דהחלב אינו אבר ובשר כלל, ועפ"י"ז א"ש הא דהאכיל אברהם אבינו חלב למלאכים, משם דאיסור זה דיוצא מהטמא נאמר רק לעם ישראל ולא לבני נח, (וכוונת הגמ' בבכורות שם, דלגבי בני ישראל ה"ז חידוש שהותר החלב ולא נאסר מדין יוצא מן הטמא).

(ועי"ש בבכורות ו: בלשון הגמ', דמבואר שם דהרי זה דבר "דאתי מהחי", "וכאבר מן החי" יעו"ש. והנה בתחילת לשון הגמ' הנ"ל נראה דהרי זה דבר הבא מן החי, והיינו כהנ"ל דחשיב בגדר יוצא מן הטמא, ובסוף הלשון שם נראה שהוא כאבר מן החי וצ"ע).

ועי"ש עוד בחת"ס (יור"ד סי' ע') שכתב שחשיב כיוצא מן הטמא, דודאי דלא נחשב כאבר מן החי, או כבשר מן החי, איברא דבחת"ס שם (סי' י"ט) כתב להדי' שנחשב כבשר מן החי, ויעו"ש עוד (בסי' ע"ג) שתי את הקושיא מאברהם אבינו, שהאכיל למלאכים חלב שחוטה, א"נ שהחשיב עצמו כישאל אף לקולא דמותר בחלב יעו"ש. וכע"ז תי' במשך חכמה פרשת וירא דאברהם אבינו האכילם בחלב בן פקועה, וכ"כ בהגהות מצפה איתן בבכורות שם יעו"ש, ובמלבי"ם בפרשת וירא כתב דאברהם אבינו נתן להם לאכול מבהמה שנבראה ע"י ספר היצירה יעו"ש. (אמנם עיקר התי' הנ"ל שאברהם אבינו האכילם מחלב שחוטה, או מכן פקועה, או מבהמה שנבראה בספר היצירה, נראה שה"ז נסתר מהירושלמי שהובא בשיטמ"ק הנ"ל, שהקב"ה אמר למלאכים שלא ראוי לתת להם את התורה משום שעברו על אכילת בשר בחלב אצל אברהם אבינו יעו"ש).

ועפ"י"ז מיושב המשנ"ב הנ"ל, שהותר לעם ישראל ביום מתן תורה לאכול מאכלי חלב, משום דאיסור החלב לה"א בגמ' משום שהרי זה יוצא מן הטמא, וכל האיסור הזה נאמר רק לעם ישראל ולא לבני נח.

איברא דלדעת החת"ס הנ"ל דנחשב החלב כבשר מן החי ואסור לבני נח, ואברהם אבינו האכיל למלאכים מחלב שחוטה, וכן לדעת האו"ש דהאכילם מחלב בן פקועה, וכן למלבי"ם דהאכילם מבקר שברא ע"י ספר היצירה, לפי"ז יקשה הטעם הנ"ל שכתב המשנ"ב, דהאיך הותרו באכילת מאכלי חלב ביום מתן תורה, ולא נאסר להם מטעם מיגו דאתקצאי וכנ"ל. וי"ל בג' אופנים א. דלא ס"ל כלל כדברי אותו גדול שהובא במשנ"ב, ובאמת עם ישראל לא אכלו מאכלי חלב ביום מתן תורה. ב. י"ל דס"ל כמ"ש המשנ"ב (סי' תקא"ס ס"ק צג) והפנ"י (שבת מד. בצד אחד שם) דאף מוקצה דאכילה הרי זה מדרבנן. ג. כמש"נ לעיל דכיון דלא נחשב כדחיה בידיים לא נאסר מטעם מוקצה. ולדעת החת"ס הנ"ל דס"ל דמוקצה דאכילה נאסר מטעם "והכיניו", אין לומר כתי' ב' הנ"ל, וצ"ל כב' התי' האחרונים שנתבאר.

שו"ר ד"ל שאף החת"ס מודה לטעם הנ"ל של המשנ"ב, משום שעם ישראל בערב מתן תורה לא ידעו מה יאסר עליהם ע"י מתן תורה, וכמו"כ לאידך גיסא לא ידעו מה יותר להם ע"י מתן תורה, ועל כן בבין השמשות של מתן תורה לא הקצו את החלב כלל, וא"ש היטב שהותר להם לאכול מאכלי חלב ביום מתן תורה.

דרושים לחברות

נושא	מקום	שעה	טלפון
גמ' גמ'	זכרון משה		052-7175521
גמ' גמ'	ברכפלד		050-4125972
גמ' גמ'	חפציבה, בביתי	פעמיים בשבוע 11:30-1:00	054-4737360
גמ' [מוכן לשלם]		9:00-12:00 חוץ מיום ה'	050-9444377
גמ' ב"ק	מודיעין / מודיעין עילית		054-7836000
גמ' סדר גמ', דף ליום	פתוח		054-8414585
גמ' סדר נשים	עדיף שד"ח		052-7451481
גמ' שבת עם הלכה	ברכפלד		9798997
כיצד מברכין/חזרה יבמות, סוטה	ברכפלד		9790869
זבחים בעיין	משווב נתיבות	שעתיים וחצי מתוך 9:00-1:00	057-3134441
דף היומי	בטלפון	9:00-9:40	052-7170366
דף היומי גמ' רש"י היטב	כולל זכרון משה		052-7688527
דף היומי גמ' הלכה	משך תחמה		057-3114454
ח"ס/טעון רבני פתוח	כולל קול יעקב קמח	שעה אחת	054-8474254
מחפש שיעור דף היומי		בוקר וגם אה"צ	054-9729402
מחפש שיעור גמ' באגלית		10 עד 11 בהתמדה	054-8424322
גמ' נשים/בזיוקין, ללמד אברך			052-7661249
משיב ח"ג			054-7242912
הלכות שבת			9298517
טוש"ע ובי"א אפשרות למילגה	ברכפלד		052-7623112
שיעור דף היומי	גבעה דרומית	7:05	050-4111403
שיעור נ"ך, מלכים-דה"י	נתיבות המשפט 111		052-7170366
מחשבה	עמל התורה מנ"ח 7	9:30-10:15	0504168069
דף היומי	מוקדם		052-6363938
דף היומי	קרית ספר	5:00 - 4:00	054-8415403
גמ' דף היומי	בביתי		057-3101491
גמ' דף היומי	זכרון משה		052-7175521
גמ' שבת בקיאות	מרומי שדה 13	4:00-6:00	052-7124329
גמ' חולין - עמוד ליום	זכרון משה		9340105
גמ' ב"ב, עמוד ליום	נאות שמחה	5:30 - 4:15	054-8413093
גמ' מילה	גרין פארק	5:00 - 3:00	052-7324862
גמ' שבת מהאורג	ביכ"נ אבינו		057-3139934
כיצד מברכין/ יבמות, סוטה	ברכפלד		9790869
הל' שבת [דרשן]	אוהל מנחם	חצי שעה מתוך 1:00-2:00	054-8481851
הלכה פתוח	ברכפלד	7:00 - 5:00	052-7665106
עדיפות להלכה	קמ"ח	5:30 - 4:00	054-8424322
הלכה	ברכפלד	3:00-6:30 חלקי	052-7662282
הלכות שבת	ברכפלד - וזאת ליהודה		054-8485609
מ"ב ח"ג	ברכפלד		050-4111403
טוש"ע שיהיה והסמנה	כולל עטרת שלמה		052-7623112
הלכות סת"ם	ברכפלד ר"ע	4:00-7:00	9790821
הלכה י"ד	אוהל מנחם/קמח עד המרכז	4:00-7:00 חלקי	050-4106417
חומש			052-7620812
חומש רש"י/מסור בעיין	ברכפלד		057-3144429
פתוח - לזמן קצר			9790869
דף היומי	בביתי/היכל הגר"ם	11:00 - 9:00	050-4128966
דף היומי	קהילת קצה"ח	9:30-11:00	052-8952613
גמ' סוכה הספק	סוף רה"ג/סוף רשב"י	9:00-11:30 או חלקי	054-8409702
בבא מציעא	גרין פארק	10:30 - 9:00	054-8462669
מס' ברכות דף ליום	ברכפלד	10:30 - 9:30	050-4171130
גמ' הלכה	שאגת אריה/קצה"ח	7:00 מ	054-8424663
מ"ב דרשו	ברכפלד - בני הישיבות	9:15-10:45	9799833
הל' שבת דרשו	אוהל מנחם	חצי שעה מתוך 7:00-9:00	054-8481851
קיצוני"ר וחומש רש"י	בביתי ברח' ר' יהודה הנשיא	שעה מתוך 8:30-10:30	057-3129704
הלכות סת"ם			050-2553310
מ"ב הלכות שבת	חפציבה	חצי שעה מתוך 9:00-11:30	052-7697695
הלכות מקוואות			054-9761746
טור, שו"ע, מ"ב	ברכפלד	11:00 - 9:30	054-8403599
גמשי, להשאיר הודעה	זכרון משה/היכל יצחק	10:00 - 9:00	6374394
נביא/פרקי אבות, וכדומה	ברכפלד, עדיף בביתי		052-7136602
פתוח	בביתי בחשמונאים		9285124
שיעור דף היומי	ר"ע 23 בספריה התורנית	7:15	050-4104423
שיעור דף היומי	אוה"ח 27 - חניכי הישיבות	7:45	
שיעור דף היומי	נאות הפסגה בעז"נ	9:00	
שיעור במס' יומא	שאגת אריה	10:15 - 9:15	052-7632205
מחפש שיעור דף היומי	תחלת נתיב/מ"שד"ח	9:30	050-3140972
מחפש שיעור דף היומי	נאות הפסגה		03-6744038
גמרא			052-7175521
הל' דיניים			052-7617912
קידושין גמ' רש"י הספק בהבנה			052-7617912

קושיא

איתא ביבמות מז. גר שנתגייר בב"ד הרי זה גר, בינו לבין עצמו אינו גר. ויש להקשות דא"כ היאך נעשו ישראל גרים במתן תורה, הלא לא היה שם ב"ד שהרי עדיין לא היה להם דין ישראל, ודינם כב"נ שפסולים לדון.

ואין לתרץ דלא בעי במתן תורה כל דיני גירות, זה אינו דבגמ' יבמות מו ע"א ועב, ילפי' שגר בעי מילה וטבילה כמו במתן תורה, ולדעת ר"א בעי רק מילה כיון דס"ל שבמתן תורה לא עשו אלא מילה, א"כ ע"כ דבעי במ"ת כל פרטי דיני גירות, וא"כ צ"ע היכן היה ב"ד.

הרב יחזקאל ליברמן

התפלה במסירות נפש מצילה מנסיונות נוראים

הרי לשם כך נכתב לנו הקב"ה בתורה את פרשת המרגלים שנודע ברוח: בהחלט ניסיונות כאלו עלולים לחזור בכלל ישראל וצריכים להיות מוכנים לכך. על ידי שנתבונן בתורה הק' מה היה, אך כל זה התחיל, ויני ניצל מאותם מרגלים וא"כ. וכבר היה לעולמים, אחת הדוגמאות, בזמן כת ש"צ שר"י, שהרבה מאוד מדולי ישראל נהו אחריו ורק אחד ומיוחד ושמו ר' יעקב ששפורטש זצוק"ל שזעק ונהם כאריה על מכשלה נוראה זו, ובזכותו נגלו רבים.

התרגשות רבה אחזה בקרב כלל ישראל במעמד הנשגב, הפרידה המרגשת והגורלית מגדולי וצדיקי הדור, יותר מ"מנו" גדולים וצדיקים הולכים לארץ הקדושה חמדת האבות הקדושים וחמדת כל ישראל. מסתמא היה בתוכניתם גם לעבור ולחונן את עפר מקום מנוחתם בחיר האבות הקדושים אשר משה שנקבר בחיר שבאבות במערת המכפלה לא דרכה כף רגל הודית במקום זה כלל, במשך מאות שנים - ועכשיו לראשונה בהיסטוריה יהיה מנין של צדיקי הדור שיפילו תחינה במקום קדוש ונשגב זה. מי לא רצה ששמו יוזכר בדחילו ורחימו ליד מקום מנוחתם בקרית ארבע היא חברון.

ומה היה באמת בסוף, למה המרגלים לא הלכו להשתטח על קברי האבות הקדושים, ורק ללב לבדו הלך???

כתב בזו"ה, שכלב סיכן את עצמו ללכת להתפלל שם, שהרי כתוב ושם אחיזנו ששי ותלמנו. ולפ"ז אפשר להבין שמרוב פחד ומורא, הם לא הלכו להתפלל ורק כלב סיכן את עצמו ללכת להשתטח ולהתנחל ובלקש על נפשו שיהיו לו הכוחות נפש הראיית לעמוד נגד הפיתוי הנורא של מחשבות המרגלים.

וכי קלה היא זו בעיניך. ראשי בני ישראל הם הראשונים שיזכו לדרוך על אותה אדמה שכתב הגר"א באגרותו בלשונו זהבה: "ארץ הקדושה שהכל מצפים לראותה, חמדת כל העליונים והחתונות, וחמדת הש"ת כל העליונים והחתונות, שתוקמם אליה" ומסתמא היה בתוכניתם גם להיות בקבר "מאמע רחל" אם רק יצליחו להגיע לשם.

וזו לא היתה סתם תפלה, זו היתה תפלה במסירות נפש!!!

ונכתב מן הגר"ח שמואלביץ בשיחות מוסר מאמר ג"ט על תפילתו של נתנאל כהן בקדושה ובקשת החכמה. כשהיה כמו בגדר של פיקוח נפש ממשי, אז זוכים: מי יבא אליו את אשר שאל.

והנה מופת גלוי וחותר שאין כמוהו מן השמים - בלב כל הצדיקים הנשגבים האלו ונפלת בבת אחת מחשבה אחידה ותמימת דעים - הרי אם יכנסו לארץ ויפיקו ללמוד תורה כבוד התמדה נוראה שלומדים עכשיו - הרי לא ננתה תורה אלא לאוכלי המן - וכל המצב הרוחני הכביר ונפלא שאוחזים בו עכשיו, עלול הכל להגרד ולהיפסק, ועל כן טובתם הרוחנית של כלל ישראל שיתעכבו במדבר וכך יעלו ויתעלו במעלות רוחניות לאין שיעור. - מחשבה כזו בלב כולם ביחד באותו זמן - ממש גילוי שכונה פלאי פלאים.

מושב ע"י: ארגון "משווב נתיבות" מרכז להצלה רוחנית

נשאי הגליונות הבאים

המעוניינים להשתתף ולכתוב בקביעות נא לפנות לטל' 050-4122753

קרח - מעשר ראשון (ית, כו)
חוקת - התורה חסה על ממון ישראל (יט, ט)
בלק - השכמת הבוקר (כג, כד)
פנחס - תדיר ושאינו תדיר (כח, מג)

ד"ת [עד 700 מילים] יתקבלו בצירוף שם מלא וטל' בדוא"ל: gal200@neto.bezeqint.net או בבתיבות "ענומקא דפרשה": בכניסה לאוה"ח "בית יוסף" רח' שד"ח. בברכפלד, ביה"כ" בני הישיבות" שד' יחזקאל. בג. הדרומית, ביה"כ" בית תפילה נתיב"מ 75. ביה"כ" משווב נתיבות, נתיב"מ 90. אין המערכת אחראית להחזיר כתבים או דיסקים. שנים בדפים מתקבלים עד יום ראשון בלבד. בדיסק ובמיל יש להעביר עד יום ג' בלילה.

נאמר לעצמי, כל צדיקי הדור חולמים בלילה אחד שאם יעשו פעולות מסוימות המשיח יבוא, אבל אחת מהפעולות האלו זה נגד איזה דין והלכה. מה היה הולך אז, איזה מהומה בכלל ישראל. ורק אחד או שניים מגדולי ישראל יקומו ויזעקו, בשום אופן לא לעשות פעולות אלו כיון שגד נגד רצון ה'. זה מתנגש עם איזה עבירה.

הגליון יוצא מדי שבוע במודיעין עילית וברמת שלמה, לתרומות וליסוד מקומות נוספים - טל' 0504122753

לקבלת הגליון בדוא"ל בקביעות, בכל ערש"ק יש לשלוח בקשה לכתובת: gal200@neto.bezeqint.net

למען עתיד ילדיך תכנית "שמח תשמח" *לילדים עד גיל שנה. הלוואות בפריסה של 200 תשלומים לפרטים: הרב א. ארנרפרינד 050-4150605

ברגע האחרון!! לפני שיהיה מאוחר ארגון משווב נתיבות מרכז להצלה רוחנית 057-3140000 057-3102044/8/9 057-3133330

הקופה הקדושה והחזקת בני הקופה שגדולי הדור סומכים וממליצים עליה תורמים לעניי העיר ורואים ישועות